

Ó, svatá dobo vánoční

Zatímco advent, včetně Štědrého dne, **byl přípravou na příchod Ježíše Krista, Vánoce jsou již přímými svátky – oslavou jeho narození.** První zmínky o křesťanském slavení Vánoc pocházejí z 2. století, pevné datum 25. prosince je doloženo ze 4. století z Říma. Hlavní svátek, **Slavnost Narození Páně**, připadá na **25. prosince**, poté následuje doba vánoční trvající dle tradičního kalendáře do Hromnic – 2. února, dle kalendáře platného po Druhém vatikánském koncilu (1962-65) do neděle po 6. lednu (*Epifanie – Zjevení Páně*), lidově do Tří králů. Dle římské liturgie se 25. prosince slaví trojí mše, v noci („**Půlnoční/ Andělská**“), za svítání („**Pastýřská**“), ve dne („**Velká/Slavná**“, doložená už za Řehoře Velikého (pontifikát 590 – 604).

Liturgická barva Vánoc (od noční mše) **je bílá, případně zlatá, a ve svátky mučedníků** (svátek sv. Štěpána, prvomučedníka – 26. prosinec, svátek svatých Mladětek, hovorově Mladátka – 28. prosinec) **barva červená.**

Řada názvů Vánoc vznikla z latinského *Dies Natalis Domini*, den narození Páně. V italštině Natale, ve španělštině Navidad, portugalsky Natal.

České slovo „Vánoce“ je z doby předcyrilometodějské, vypůjčené ze starogermánštiny: staré německé „Weihnachten“ si předkové přebírali po svém: první část (vá-) převzali beze změny, druhou počestili (weißen = zasvětit, nachten – stmívat se, Nacht = noc). Tedy „zasvěcené noci“. Myšlena tím byla „Svatá noc“ tj. Narození Páně v západní tradici dodnes slavené v noci z 24. na 25. prosince.

Podobně i anglické „Christmas“ vzniklo spojením slov: Christ, Kristus a Mass, mše. Název skutečně prý vznikl podle Kristovy mše zmíněné v jedné z koled o městě Betlémě. Ve Velké Británii i Spojených státech totiž uznávali sv. Augustina (354 – 430). A právě ten trval na oslavě narození Krista bohoslužbou, tedy již zmíněnou mší.

Ve Francii se Vánocům říká Noël – dárky tam totiž nosí Père Noël. Tento Otec Vánoc je ze všech světových období Ježíšků a Santa Clausů nejmladší. *Slovem „Noël“ se oznamovalo i narození syna francouzského krále.* Bretaňci mají pro tyto svátky poetický název: svátky krásné hvězdy.

Atributy Vánoc: vlastně vše s přívlastkem „ vánoční“

Hvězda, stromek, ozdoby, jmelí, *ke kterému nově přibyl krásný květ „vánoční hvězdy“*, jesličky (betlém), koleda a koledování, dárky, *ty podle české tradice nosí Ježíšek*, pokrmy: např. kapr, pečivo i cukroví, posílaná přání ...

Vánoce jsou chápány především jako svátky klidu a míru, rodiny a lásky. Lidé je slaví v rodinách bez ohledu na náboženské vyznání.

Ale Vánoce by neměly být, *i když jsme někdy také sami v zajetí množství vánočních darů, pestrosti štědrovečerní tabule či televizních pořadů*, jen pouhým pozlátkem. Vždyť právě během nich jsme – ať věřící či nevěřící – jeden druhému tak nějak blíže než v jiných dnech.

Možná právě tradice betlémské noci a maličkého dítěte obyčejných jeslích nás (stejně jako mnoho jiných před námi, kteří svou víru zvěčnili v půvabných lidových betlémech a koledách) inspiruje nalézat v sobě „to lepší“ a touhu se „o to“ podělit s ostatními.

Řecký učenec Órigenés ve 2. století po Kristu napsal

„Co ti prospívá, jestli Kristus kdysi přišel na svět, jestliže nepřišel i do tvé duše?“

VÁNOČNÍ HVĚZDA

Snad ani nejde si představit betlém bez komety (hvězdy s chvostem) zářící nad jesličkami.

Objevila se tam poprvé v renesanční Itálii, kdy slavný Giotto di Bondone dostal počátkem 14. století úkol vyzdobit jednu padovskou kapli freskami. *Jako námět jedné z nich zvolil legendu známou z Matoušova evangelia hovořící o tom, že mudrci od východu vedeni hvězdou přišli do Betléma poklonit se narozenému Kristovi.* Poněvadž roku 1301 byla vidět v Itálii nádherná jasná kometa, zobrazil ji umělec i na své fresce.

Tento přírodní úkaz ležel v hlavě mnoha vědců: Jan Kepler, astronom Rudolfa II., spočítal, že onou hvězdou byla konjunkce Jupiteru a Saturnu v době Kristova narození. Dnes je známo, že se šlo o slavnou Halleyovu kometu (tehdy ještě anonymní – jméno dostala až po roce 1759) vracející se k Zemi pravidelně po 76 letech. Naposled roku 1986; příště roku 2061.

VÁNOČNÍ STROMEK

Stromek tak, jak jej dnes známe, také není u nás tak dávnou tradicí. Už dříve si lidé zdobili svá obydlí větvemi a listy, aby zahnali zlé síly a do dalšího roku si přinesli štěstí a zdraví. Stejně jako Vánoce má v pohanství své kořeny i tento strom. Ve starověku byl spojován kult Slunce a matky s rituálem stále zelených stromů – evergrínů. Např. době oslav „svatých nocí“ si Germáni stavěli před domy jedle ozdobené ovocem, pamlsky a světlem. Nejprve ve volné přírodě, později i doma.

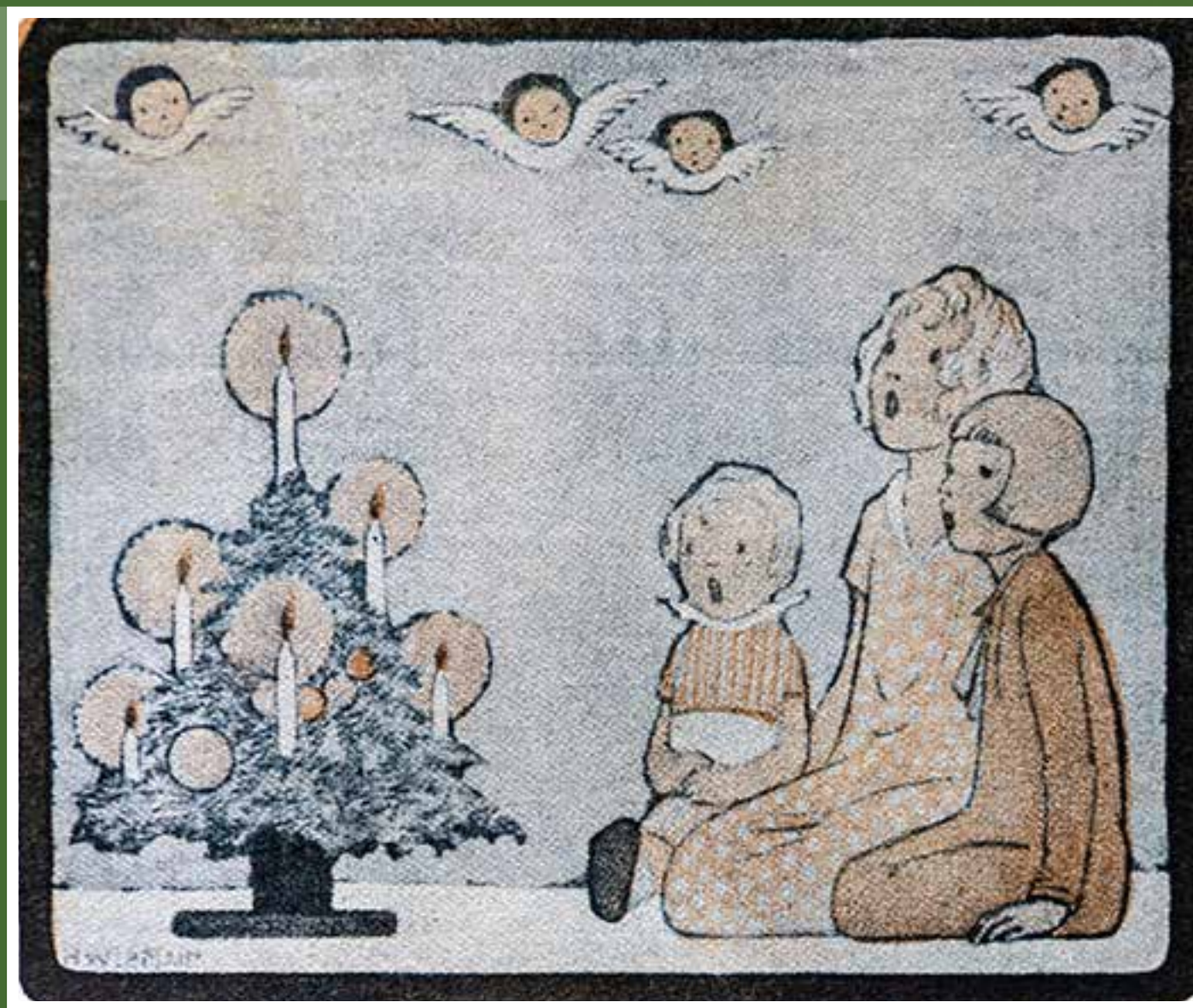
Církev dala tomuto pohanskému obyčejí „křesťanský“ význam „Strom, respektive jeho dřevo, je obsáhlým symbolem: v jeslích ze dřeva se Kristus narodil, na dřevěném kříži zemřel.

První zpráva o osvětleném vánočním stromku v interiéru se objevuje roku 1570 v brémské kronice. Hovoří se o datlemi, sladkostmi a papírovými květinami ozdobené jedli postavené v cechovní budově pro radost dětí řemeslnických mistrů. Během následujícího století se tento zvyk šířil dál (roku 1642 se stromek objevuje v domě ve Štrasburku). Od německých protestantských řemeslníků tento zvyk převzali měšťané a vysocí státní úředníci a během 19. století i rodiny a dvory evropských aristokratů.

V téže době se vánoční stromek objevuje i v českých zemích. Údajně ho „přinesl“ z rodného Bavorska režisér Stavovského divadla Jan Karel Lieblich a roku 1812 ho poprvé vystrojil jako překvapení svých hostů na jednom z vánočních večírků v libeňském záměčku Ztracená varta. O „jeho stromečku“ se sice mluvilo po celé Praze, ale zvyk se rozšiřoval jen velmi pomalu. Zdobení stromku na Štědrý den zatím nebylo moc známé, lidé se však už vyžívali ve vyvěšení ozdobeného adventního věnce se čtyřmi svíčkami. I když roku 1843 pražské noviny psaly o kupování stromků jako o běžné věci, přesto se stromek ještě nestává lidovým všeobecně rozšířeným zvykem. Lidé ho nazývali Kristovým strůmkem tzv. „Christbaum“ - u nás se stal populárním přibližně od poloviny 19. století do 1. světové války. Byl to miniaturní stromek či svícen různých tvarů z živých větví, zdobící štedrovečerní stůl.

Ozdobený stromek se zprvu ujal v zámožných rodinách – palácích a domech bohatých měšťanů. Na venkově se ujímá o hodně později – zeleň v domácnosti zastupovaly větve jehličnanů. Koledníci rozdávali do všech domů tak zvané štěstí. Větve si připevňovali na plot či sloupek před okny i sami hospodáři. Ale ani první vánoční stromky se od větví příliš nelišily. Ozdobený stromek totiž visel nad štedrovečerním stolem špičkou dolů.

V některých oblastech se ujal (rychleji v Čechách a na západní a střední Moravě) až začátkem 20. století. Vánočním stromem byla až do poloviny 20. století hlavně jedle, teprve dnes době bývá pro svou vzácnost nahrazena odolnějším smrkem a borovicí. **Zvyklost rozsvícených vánočních stromů na veřejných prostranstvích se ujala po 1. světové válce.**

VÁNOČNÍ DÁRKY

Na oslavu Nového roku si lidé dávali dárky už ve starém Římě. Později se zimní slunovrat stal vánočním svátkem, ale obdarovávání jako projev přátelství a křesťanské lásky k bližnímu zůstalo. I KDYŽ už učený Jan z Holešova (1366-1436) dvojakost významu tohoto obdarovávání komentuje takto: „Někteří posílají štedrovečerní dárky ne na památku nebeského seslání, ale aby měli štěstí celý následující rok. Doznávají totiž, že kdo toho večera neobdaruje jiných, zchudne dřív, než rok skončí.“ Tedy jinak řečeno: dárky (mnohdy velmi nákladné) jsou dávány z vypočítavosti, se záminkou k připomenutí se a snahou si obdarovaného zavázat.

Od 16. století existují důkazy o výměně dáreků mezi přáteli a příbuznými – šlo spíše o drobnosti často dárce osobně vyráběných, který svým dárkem dával současně i kus sebe.

Dávání dáreků v předvečer Kristova narození se začalo více prosazovat až za reformace v německých oblastech. Pro tuto dobu bylo typické potírání kultu světců. Německý kazatel Martin Luther tehdy ostře vystoupil proti oslavě svátku sv. Mikuláše. Postava vánočního dárce – Ježíška – tedy vznikla někdy v 16. století v Německu a k nám přišla o několik století později.

Nejvíce dáreků dostávaly především děti. ALE zatímco u nás děti rozbalují dárky od Ježíška, jejich vrstevníci v blízkém i vzdálenějším okolí nemají většinou o „českém dárce“ ponětí. Dárky jim totiž nosí „vánoční muži“, různí dědové či drobní skřítki.

I dárky skrývají symboliku (jablíčka zdraví a sílu, oříšek dlouhověkost a moudrost, sladkosti a ovoce příslib a naději „života sladkého“...).

Smyslem dárku je však dát obdarovanému najevo, že ho máme rádi a chceme ho potěšit

